

Byggvarubedömningens sociala kriterier gällande hållbara leveranskedjor

Version 2.0

Innehållsförteckning

Information om Byggvarubedömningen.....	3
Bakgrund och syfte.....	3
FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter	4
De grundläggande villkoren	5
Uppföljning av leverantörers systematiska arbete	6
Byggvarubedömningens självskattningsenkät	6
Bedömning.....	6
Generella bedömningsprinciper	7
Vägledning och Byggvarubedömningens kriterier	7
1. Policyåtagande	8
2. Vidareförmedling av åtagandet	9
3. Ansvarsfördelning.....	10
4. Riskanalys	11
5. Uppföljning av efterlevnad	14
6. Hantering av avvikelser	16

Information om Byggvarubedömningen

Byggvarubedömningen är en icke vinstdrivande ekonomisk förening som ägs av de största aktörerna inom bygg-, fastighets- och anläggningsbranschen i Sverige. Byggvarubedömningens uppdrag är att:

- Utveckla och äga ett system för bedömning av byggvaror
- Sätta upp kriterier för bedömning av byggvaror
- Tillhandahålla webbaserad information om bedömda byggvaror
- Påverka produktutvecklingen av byggvaror

Byggvarubedömningens ambition är att genom att tillhandahålla tydliga kriterier gällande kemiskt innehåll och livscykelaspekter samt hållbara leveranskedjor för byggvaror i kombination med ett lättanvänt webbsystem för att söka bedömda byggvaror, kunna bidra till att fastigheter och anläggningsprojekt byggs och förvaltas med enbart bedömda byggvaror.

Bakgrund och syfte

Frågor kring samhällsansvar, mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljö och anti-korruption blir allt mer centrala för dagens företag, inkluderat bygg- och fastighetsbranschen i Sverige. En viktig del i detta arbete innefattar att säkerställa att de produkter som används är framtagna utan negativ påverkan på mänskliga rättigheter, arbetares rättigheter och miljö eller förekomst av korruption. För att möjliggöra ett strukturerat arbete med dessa frågor fick

Byggvarubedömningen i uppdrag av sina medlemmar att utveckla sociala bedömningskriterier för byggrelaterade produkter. Dessa kriterier har som syfte att:

- I samarbete och dialog med leverantörer säkerställa att de produkter som används är framställda under hållbara och ansvarsfulla förhållanden, för att i förlängningen bidra till en förbättrad situation för de arbetstagare som producerar byggrelaterade produkter runtom i världen.
- Premiera de byggvaror som idag produceras under ansvarsfulla förhållanden och arbetsvillkor, med respekt för internationellt erkända mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljö och utifrån ett aktivt anti-korruptionsarbete.
- Ge stöd och vägledning till leverantörer av byggrelaterade produkter i arbetet med mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljö och anti-korruption.
- Underlätta för aktörer i bygg- och fastighetsbranschen att ställa sociala krav i byggprojekt genom att bidra med information och transparens.

Detta dokument syftar till att tydliggöra förväntningar på leverantörer som har produkter registrerade i Byggvarubedömningen vad det gäller hållbara leveranskedjor. Dokumentet, som ursprungligen tagits fram av den svenska Upphandlingsmyndigheten och det nationella kansliet för hållbar upphandling, innehåller förklarande texter till bedömningskriterierna och tydliggör vilka åtgärder som leverantören ska vidta för att uppfylla dessa. Målet med vägledningen inklusive kriterierna är att hjälpa leverantörer att komma igång att arbeta systematiskt med utmaningar och möjligheter kopplat till mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljö och anti-korruption i sin egen verksamhet och produktens leverantörskedja utifrån FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Byggvarubedömningens förhoppning är att alla leverantörer som har produkter registrerade i Byggvarubedömningen på sikt ska bedriva ett

systematiskt arbete med dessa frågor. Informationen i detta dokument bör och kan ses som ett stöd på vägen dit.

Mer information finns under *Dokumentation för nedladdning* (<https://byggvarubedomningen.se/bedomningar/dokument/>). Där finns bland annat ytterligare information om hållbara leveranskedjor samt självskattningsenkäten att ladda ner.

FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter

I juni 2011 antog FN:s råd för mänskliga rättigheter vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. FN:s vägledande principer baseras på statens skyldighet att skydda de mänskliga rättigheterna, företagets ansvar att respektera de mänskliga rättigheter och möjligheter för individer att få sin sak prövad vid kränkningar. Oavsett storlek, bransch eller i vilken miljö som verksamheten bedrivs så har alla företag ett ansvar att respektera de mänskliga rättigheterna. Detta ansvar innebär att företag ska:

- a) undvika att orsaka eller bidra till en negativ påverkan på de mänskliga rättigheterna som uppstår genom sin egen verksamhet och åtgärda sådan påverkan om den uppstår,
- b) försöka förhindra eller begränsa en negativ påverkan på de mänskliga rättigheterna som genom affärsförbindelserna står i direkt samband med företagets verksamhet, produkter eller tjänster, även om de inte själva har bidragit till denna negativa påverkan.

Leverantörer som har produkter registrerade i Byggvarubedömningen förväntas därför bedriva ett systematiskt arbete i linje med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Kortfattat innebär det att man har rutiner och processer på plats för att kunna identifiera, undvika och förebygga, begränsa samt redogöra för hur de åtgärdar den påverkan på de mänskliga rättigheterna som sker i anslutning till produktens tillverkning.¹ Dessa rutiner och processer har som syfte att skapa ett effektivt riskhanteringsarbete och kan sammanfattas i nedanstående steg:

1. Policyåtagande – att ha antagit en eller flera policies, som fastställts av högsta ledningen och som innefattar ett åtagande att respektera de grundläggande villkoren (se nästa avsnitt för vidare förklaring),
2. Vidareförmedling av policyåtagandet – att ha offentliggjort sitt åtagande att respektera de grundläggande villkoren och delgett åtagandet till verksamheter som leverantören har kontraktsförhållanden med,
3. Ansvarsfördelning – att ha utsett person(er) på ledningsnivå som ansvarar för efterlevnad av de grundläggande villkoren,
4. Riskanalys – att ha en rutin för att regelbundet genomföra riskanalyser, dvs. identifiera och prioritera aktuella och potentiella risker för avvikelser från de grundläggande villkoren,

¹ Notera att påverkan i anslutning till tillverkning av produkten även innefattar tjänster, ex. transport från fabrik till lager.

5. Uppföljning av efterlevnad – att ha en rutin för att regelbundet följa upp efterlevnad av de grundläggande villkoren,
6. Hantering av avvikelser – att ha en rutin för att omedelbart vidta åtgärder för att förhindra och begränsa avvikelser från de grundläggande villkoren.

De åtgärder som genomförs för att uppfylla åtagandena i steg 1–6 ska vara dokumenterade, tillämpas löpande och gälla för den egna verksamheten och hela leverantörskedjan. Steg 1–6 beskrivs närmare i avsnittet "Vägledning och Byggvarubedömningens kriterier".

I arbetet utifrån FN:s vägledande principer är det viktigt att vara medveten om att det är riskerna som styr ansvaret. Principerna tydliggör att det inte är tillräckligt att företag enbart arbetar med sina direkta leverantörer. Det är sällan hos dem som de största riskerna för negativ påverkan på mänskliga rättigheter finns. Det är därför företagets ansvar att ta reda på var i leverantörskedjan som de allvarligaste riskerna för negativ påverkan finns, och att prioritera sina ansträngningar dit. Utifrån sin riskanalys ska leverantören därmed kunna ta reda på i vilka led de största riskerna finns och genom olika åtgärder minska riskerna i dessa led.

Hur företagen fullgör sitt ansvar kan dock variera beroende på faktorer såsom bransch, i vilken miljö som verksamheten bedrivs, ägarförhållanden eller struktur, och beroende på hur pass allvarlig företagets negativa påverkan på de grundläggande villkoren är. Små och medelstora företag kan ha mer informella processer och strukturer än större företag, men även små och medelstora företag kan ha en allvarlig negativ påverkan, vilket innebär ett ansvar att hantera detta. Leverantören har, i enlighet med FN:s vägledande principer, alltid ett ansvar att känna till riskerna i sina leverantörskedjor och löpande verka för att kunna adressera dessa risker.

Leverantören ska kunna redogöra för riskerna för sina produkter - från råmaterial, till tillverkning, till färdig produkt inklusive relaterade tjänster - och visa på aktiviteter och åtgärder som genomförs för att adressera dessa risker. Vilka åtgärder som är lämpliga att vidta beror i första hand på riskens allvarlighetsgrad, men kan även bero på leverantörens inflytande över aktörer i leverantörskedjan. Ett företags inflytandesfär avser i vilken omfattning eller utsträckning som en organisation har möjlighet att påverka beslut eller aktiviteter hos andra organisationer. Leverantören har ett ansvar för påverkan som sker till följd av de beslut och aktiviteter som den har formell eller de facto-kontroll över. De facto-kontroll innebär att leverantören har möjlighet att diktera beslut och aktiviteter hos en verksamhet, även om den inte har rättslig eller formell befogenhet att göra det. Leverantören kan även ha möjlighet att påverka beteendet hos andra verksamheter som den har relationer till. I vissa situationer har leverantören ett ansvar att utöva inflytande. Om leverantören saknar ett sådant inflytande ska den vidta åtgärder för att öka det, exempelvis genom att samarbeta med andra aktörer. För mer detaljerad information om FN:s vägledande principer se https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf.

De grundläggande villkoren

I avsnittet ovan görs hänvisning till något som kallas "de grundläggande villkoren". Leverantörer ska aktivt verka för att de produkter som är registrerade i Byggvarubedömningen ska vara ansvarsfullt producerade och framställda under förhållanden som är förenliga med dessa. De grundläggande villkoren innefattar:

- FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna,

- ILO:s åtta kärnkonventioner om tvångsarbete, barnarbete, diskriminering och föreningsfrihet samt organisationsrätt (nr. 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182),
- FN:s barnkonvention, artikel 32,
- det arbetarskydd och den arbetsmiljölagstiftning som gäller i landet där arbetet (produktion/tjänst) utförs,
- den arbetsrätt, inklusive regler om lönevillkor, och det socialförsäkringsskydd som gäller i landet där arbetet (produktion/tjänst) utförs,
- den miljöskyddslagstiftning som gäller i landet där arbetet (produktion/tjänst) utförs,
- FN:s konvention mot korruption.

Leverantörens ansvar omfattar att åtgärder vidtas för att förebygga och hantera eventuella avvikelser från dessa villkor i hela leverantörskedjan. Leverantörer bör vara observanta på att nationell lagstiftning, och implementering av densamma inte alltid lever upp till internationell lagstiftning eller ILO:s kärnkonventioner i vissa länder. I de fall då internationella bestämmelser föreskriver ett starkare skydd för den enskilde än nationella lagar eller förordningar, ska leverantören sträva efter att efterleva principerna i de internationella bestämmelserna. I sådana situationer kan särskilda insatser behövas för att säkerställa att rättigheterna respekteras. Exempel på sådana områden kan vara föreningsfrihet, där det finns flera länder som inte har ratificerat ILO:s kärnkonventioner 87 och 98. Om en aktör är lokaliserad i ett land där fackföreningsfriheten är begränsad eller under utveckling bör leverantören arbeta för att få till regelbundna möten mellan arbetstagare och företagsledning där löne- och arbetsvillkor diskuteras, utan negativa konsekvenser för den anställde.

Uppföljning av leverantörers systematiska arbete

Att efterfråga och att ställa krav på att leverantören ska ha rutiner och processer på plats är ett sätt att skapa goda förutsättningar för att genom samverkan verka för hållbar utveckling för byggprodukter och -material som är registrerade i Byggvarubedömningen och i förlängningen används i våra medlemmars och övriga aktörers projekt och loggböcker. I arbetet att ställa krav är även uppföljning en viktig parameter. Uppföljning av leverantörers systematiska arbete kommer att göras genom att leverantören besvarar självskattningsenkät som i sin tur bedöms av Byggvarubedömningen.

Byggvarubedömningens självskattningsenkät

Byggvarubedömningens självskattningsenkät är baserad på Upphandlingsmyndighetens "Formulär för egenrapportering hållbara leveranskedjor" och finns tillgänglig i Word-format på vår hemsida. Leverantörer förväntas transparent redovisa sitt arbete avseende hållbara leveranskedjor genom att besvara enkäten samt bifoga underliggande dokumentation. I självskattningsenkäten samt i det kommande avsnittet "Vägledning och Byggvarubedömningens kriterier" framgår det vilka dokument som efterfrågas för att bedömningsunderlaget ska anses som komplett.

Bedömning

Leverantörer har möjlighet att ansöka om bedömning av sina självskattade svar.² Svaren i självskattningsenkäten syftar då till att bedöma att leverantören har processer och rutiner på

² Se gällande prislista på byggvarubedomningen.se för kostnad för bedömning.

plats för att hantera risker och avvikelser kopplat till mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljö och anti-korruption inom sin egen verksamhet samt i produktens leverantörskedja (steg 1–6). Vid bedömning måste alla frågor vara besvarade inklusive obligatoriska dokument bifogade. För närvarande är det frivilligt att ansöka om bedömning, men notera att enskilda krav kan komma från Byggvarubedömningens medlemmar och andra kravställare.

Leverantören uppmanas att vara transparenta kring de eventuella utmaningar ni står inför när självskattningsenkäten besvaras. En utmaning kan exempelvis vara att ni har begränsat inflytande för att hantera risker bortom det första ledet i leverantörskedjan. I så fall ber vi er att förklara varför ni har ett begränsat inflytande och vad ert förhållningssätt är till sådana situationer. Det är även ert ansvar som leverantör att visa att tillräckligt omfattande rutiner har upprättats för att kunna genomföra trovärdiga riskanalyser och vidta lämpliga åtgärder för att hantera de allvarligaste riskerna. Vänligen notera att om leverantören identifierat incidenter eller risker i sin egen verksamhet och/eller i produktens leverantörskedja är detta i sig inte en grund för att leverantören får en sämre bedömning. Det viktigaste är snarare hur leverantören hanterar incidenterna/riskerna och utvecklar förebyggande rutiner så att de inte inträffar igen.

Det kan vara värt att poängtera att olika organisationer kan ha olika arbetssätt eller olika benämningar för hur det systematiska arbetet bedrivs. Byggvarubedömningen har inga krav på att arbetssätt eller benämningar måste vara exakt desamma som i bedömningskriterierna, men innebörden ska motsvara det som beskrivs i detta dokument.

Generella bedömningsprinciper

Vid bedömning kommer leverantörens självskattade svar inklusive underliggande dokumentation att bedömas utifrån bedömningskriterierna för steg 1–6 i detta dokument.

Byggvarubedömningen arbetar sedan tidigare utifrån tre bedömningsnivåer: Rekommenderas (grön), Accepteras (gul) samt Undviks (röd). Då syftet med de sociala kriterierna är att utveckla leverantörer i sitt systematiska arbete avseende hållbara leveranskedjor så används inledningsvis endast de två övre nivåerna Rekommenderas och Accepteras. För att uppnå Rekommenderas på de olika stegen 1–6 behöver alla bedömningskriterier i respektive steg vara uppfyllda. Om leverantören inte uppfyller alla bedömningskriterier på de olika stegen kommer leverantören att få bedömningsnivån Accepteras. I de fall leverantören är långt ifrån att uppnå bedömningskriterierna eller inte har påbörjat att jobba utifrån bedömningskriterierna så kommer steget i fråga att bli grått. Leverantörens bedömning kommer därefter att presenteras hur många steg en leverantör uppfyller, exempelvis 3 av 6.

När en bedömning av leverantörens självskattade svar har genomförts författar Byggvarubedömningen ett sammanfattande bedömningsdokument som bedömer hur långt leverantören anses ha kommit i sitt systematiska arbete utifrån bedömningskriterierna 1–6. Detta bedömningsdokument kommer, efter leverantören har tagit del av samt granskat dokumentet, laddas upp på produktens produktkort och bli tillgänglig för användare av Byggvarubedömningen.

Vägledning och Byggvarubedömningens kriterier

I detta avsnitt följer en vägledning som närmre beskriver rutinkraven och kriterierna för steg 1–6. För varje steg anges:

- Syfte: vad ska åstadkommas med det specifika kravet?
- Bedömningskriterier: vad ska rutinen innehålla för att den ska anses vara tillräcklig? Rutinerna ska vara proportionerliga i förhållande till de risker leverantören står inför i den egna verksamheten och i leverantörskedjan.
- Dokumentation: Vilka underlag leverantören behöver bifoga för att verifiera sina svar.
- Vägledning: här ges generell vägledning kring policyn/rutinen inklusive exempel på hur företag kan arbeta.
- Läs mer: här ges förslag på andra vägledningar som leverantören kan ta hjälp av.

1. Policyåtagande

Leverantören ska ha antagit en allmänt tillgänglig policy, beslutad av högsta ledningen, som innefattar ett åtagande att respektera de grundläggande villkoren.	
Syfte:	Syftet med policyåtagandet är att säkerställa att leverantören är medveten om sitt ansvar och att den agerar för att respektera de grundläggande villkoren. Policyåtagandet ska också säkerställa att ansvaret är förankrat i verksamheten. Det ska också finnas tillgängligt för affärspartners och andra intressenter som har anknytning till leverantörens verksamhet.
För att uppfylla bedömningskriterierna för policyåtagande ska leverantören ha antagit en policy som:	<ol style="list-style-type: none"> 1. minst omfattar de grundläggande villkoren, 2. är fastställd på den högsta nivån i företaget, 3. är allmänt tillgänglig, till exempel på arbetsplatsen eller företagets webbplats.
Dokument att bifoga till leverantörens svar:	<ul style="list-style-type: none"> • Policyåtagande • Bevis för fastställandet, exempelvis genom att påvisa att policydokumentet signerats av företagets VD/styrelseordförande.

Vägledning

Ett policyåtagande är en offentligt tillgänglig avsiktsförklaring som beskriver leverantörens ansvar, åtaganden och förväntningar när det gäller de grundläggande villkoren. Åtagandet gäller i den egna verksamheten, i leverantörskedjan samt i övriga affärsrelationer. Leverantörens åtagande när det gäller de grundläggande villkoren kan uttryckas i en enda policy eller i flera fristående policier. Det kan även integreras i något av leverantörens styrdokument, till exempel i en uppförandekod. För de leverantörer som inte har en egen uppförandekod eller policy kan Byggvarubedömningens uppförandekod användas, som finns att laddas ner på vår hemsida. Det är dock inget krav att använda sig av Byggvarubedömningens uppförandekod om leverantören har en egen uppförandekod/policy med motsvarande innehåll, där åtminstone de grundläggande villkoren (se sida 5) ska ingå.

Policyåtagandet ska inrikta sig på risker som är kopplade till den egna verksamheten och

affärsrelationer. Det ska inte enbart fokusera på välgörenhetsprojekt eller generella hållbarhetsåtaganden. För att policyåtagandet ska få rätt status inom leverantörens organisation ska den vara antagen av högsta ledningen. Policyn bör uppdateras löpande med ny kunskap om risker i leverantörskedjan.

Läs mer

- FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter (princip 16)
- OECD Due Diligence guidance for Responsible Business Conduct
- Developing a Policy Commitment and Embedding Respect for Human Rights
- FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna
- ILO:s deklaration om grundläggande rättigheter i arbetslivet
- Barnrättsprinciperna för företag (UNICEF)
- FN:s konvention mot korruption

2. Vidareförmedling av åtagandet

Leverantören ska ha antagit rutiner för att vidareförmedla åtagandet att respektera de grundläggande villkoren i den egna verksamheten och i leverantörskedjan.	
Syfte:	Syftet med att begära att leverantören vidareförmedlar sitt åtagande är att åtagandet ska delges relevanta aktörer. Det avser såväl intressenter som själva förväntas införa motsvarande åtagande i sin verksamhet (till exempel leverantörer och underleverantörer), som intressenter som har intresse i dess implementering (till exempel affärsförbindelser, investerare, konsumenter och intresseorganisationer). Det avser även individer eller grupper som kan komma att påverkas negativt av leverantörens verksamhet.
För att uppfylla bedömningskriterierna för vidareförmedling av åtagandet ska leverantören:	<ol style="list-style-type: none"> 1. delge åtagandet till anställda inom företaget, 2. skriftligen vidareförmedla åtagandet att respektera de grundläggande villkoren till de leverantörer som den har kontraktsförhållande med (1:a ledet), 3. redogöra för hur den säkerställer att de grundläggande villkoren vidareförmedlas från leverantörer som den har kontraktsförhållande med (1:a ledet), vidare i leverantörskedjan.
Dokument att bifoga till leverantörens svar:	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftlig kommunikation som visar på att policyåtagande har vidareförmedlats, exempelvis signerad uppförandekod eller avtalskrav.

Vägledning

Att vidareförmedla policyåtagandet ska säkerställa att intressenter, leverantörer och underleverantörer i olika led i leverantörskedjan blir medvetna om leverantörens åtagande att respektera de grundläggande villkoren. Dessutom uppmuntras de att agera i enlighet med åtagandet. Ofta finns det större risker som gäller mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljöförhållanden och korruption i underleverantörsleden. Det är därför viktigt att leverantören vidareförmedlar ansvaret, och ställer krav även i dessa led. En leverantör kan därför ställa krav på

sina direkta leverantörer, och genom avtal kräva att de i sin tur vidareförmedlar motsvarande villkor i sina leverantörskedjor.

Verksamheter som leverantören har kontraktsförhållanden med ska ta del av åtagandet. Det räcker inte med att en policy finns tillgänglig för underleverantörer, utan den bör bifogas och hänvisas till i avtalen. Vid behov ska den också översättas till lokala språk. Andra aktörer som också bör underrättas är sådana som är direkt kopplade till delar av leverantörens verksamhet som är relevanta för avtalet, samt sådana som riskerar att drabbas vid avvikelser mot åtagandet. Policyåtagandet ska även förankras hela vägen från högsta nivån till berörda medarbetare i företaget, som annars kan agera utan att vara medvetna om åtagandet eller utan att ta hänsyn till det. Åtagandet kan vidareförmedlas genom relativt enkla metoder, såsom att publicera det på leverantörens webbplats eller intranät, införa kontraktsvillkor som kopplas till åtagandet i avtal med leverantörer, eller genom att föra dialog kring åtagandet internt och externt. Dessutom kan leverantören genomföra utbildningar och främja kapacitetsbyggnad i leverantörskedjan för att öka kunskapen om de grundläggande villkoren i olika led i leverantörskedjan.

Läs mer

- FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter (princip 16)
- OECD Due Diligence guidance for Responsible Business Conduct

3. Ansvarsfördelning

Leverantören ska ha utsett ansvarig på ledningsnivå som ansvarar för efterlevnad av de grundläggande villkoren.	
Syfte:	Syftet med att efterfråga en tydlig ansvarsfördelning är att se till att leverantören har utsett ansvariga personer för de grundläggande villkoren/policyåtagandet på ledningsnivå. Det gör också att Byggvarubedömningen och dess medlemmar får information om vilken befattning som är ytterst ansvarig för att de grundläggande villkoren efterlevs i leverantörens egen verksamhet och i leverantörskedjan.
För att uppfylla bedömningskriterierna för ansvarsfördelning ska leverantören:	<ol style="list-style-type: none">1. ha utsett en eller flera personer på ledningsnivå som är ytterst ansvariga för frågor som rör de grundläggande villkoren,2. ha tydliggjort vad ansvaret innebär.

Vägledning

För att en leverantörs policyåtagande ska vara effektivt och kunna efterlevas, behövs en intern ansvarsfördelning. Ytterst är det ledningen som har ansvar för att åtagandet efterlevs och därför behöver någon inom ledningsgruppen utses som ansvarig. Det är också viktigt att leverantören säkerställer att ansvariga personer har relevant kompetens inom de respektive ansvarsområdena.

Ansvarsfördelningen kan givetvis se olika ut beroende på leverantörens storlek och struktur, men någon eller några personer i ledande befattning ska ha det yttersta ansvaret. Det dagliga ansvaret kan sedan delegeras inom organisationen. Förutom att förankra åtagandet i högsta ledningen, kan leverantören även arbeta för att förankra åtagandet i organisationen. De kan hjälpa medarbetarna att minimera risker i sitt dagliga arbete genom att ge tillbörlig uppmärksamhet och stöd för konsekvensanalyser (due diligence) av de grundläggande villkoren, fördela resurser för konsekvensanalyser, samt se till att personal som arbetar med konsekvensanalyser tilldelas den tid och den kompetensutveckling som krävs för uppgiften.

Läs mer

- FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter (princip 19)
- OECD Due Diligence guidance for Responsible Business Conduct

4. Riskanalys

Leverantören ska ha antagit rutiner för att regelbundet följa upp efterlevnad av de grundläggande villkoren.	
Syfte:	Syftet med att begära att leverantören genomför riskanalyser är att säkerställa att leverantören regelbundet identifierar allvarliga risker för avvikelser från de grundläggande villkoren. Riskanalyser bidrar till ökad transparens i leverantörskedjan, och kan ge information till Byggvarubedömningen och dess medlemmar om hur leverantören prioriterar sina risker.
För att uppfylla bedömningskriterierna för riskanalys ska leverantören:	<ol style="list-style-type: none"> 1. redogöra för de identifierade riskerna i produktens leverantörskedja, 2. kartlägga leverantörskedjan med särskild hänsyn till högriskverksamheter, 3. redogöra för hur den identifierar aktuella och potentiella risker i leverantörskedjan avseende de grundläggande villkorens efterlevnad, 4. redogöra för hur den prioriterar sina risker utifrån allvarlighetsgrad.
Dokument att bifoga till leverantörens svar:	<ul style="list-style-type: none"> • Rutinen och underlag som visar leverantörens modell/verktyg för riskanalys avseende egna verksamheten såväl som i leverantörskedjan. I dokumentationen bör det framgå vem som är ansvarig för riskanalys samt frekvens för genomförande. • Underlag som avser kartläggning av leverantörskedjan.

Vägledning

Med risk menas i detta fall risk för avvikelser från de grundläggande villkoren. Att genomföra en riskanalys är ett nödvändigt steg för att ringa in problematiska områden, prioritera och ge underlag för effektiva åtgärder. Vidare är det så att risker förändras ständigt till följd av nya

affärsrelationer, förändringar i produktionen, nya lagar m.m. varav riskanalyser behöver göras regelbundet. Det ska inte vara en allmänt hållen riskanalys som behandlar generella hållbarhetsrisker. Det är viktigt att poängtera att identifieringen av en risk i sig inte innebär en avvikelse från bedömningskriterierna. Det är viktigt att presentera de risker som faktiskt finns och det avgörande är hur dessa risker sedan motverkas och att förebyggande rutiner utvecklas för att åtgärda dessa risker.

Kartläggning av leverantörskedjan med hänsyn till högriskverksamheter

Kännedom om leverantörskedjan är avgörande för att kunna identifiera och hantera relevanta risker för avvikelser från de grundläggande villkoren. Hur lång och komplex leverantörskedjan är påverkar också risken för avvikelser. Det är därför viktigt att både leverantören och Byggvarubedömningen samt dess medlemmar känner till kedjan för att kunna avgöra vilka åtgärder som behöver införas. Det är även viktigt att känna till vilken typ av verksamhet företagen i leverantörskedjan bedriver, till exempel huruvida de är grossister eller producenter, och på vilken ort verksamheterna bedrivs. Hur leverantören genomför kartläggningen av leverantörskedjan kan variera med hänsyn till vilken information den har tillgång till. Om leverantören har full insyn i var produktionen sker kan den göra en detaljerad kartläggning med specificerad information. Om leverantören har begränsad insyn i var produktionen sker kan kartläggningen göras dels med specificerad information, dels med allmänt tillgänglig information och antaganden om var produktionen kan tänkas ske. Om leverantören har mycket begränsad information om leverantörskedjan kan kartläggningen helt baseras på allmänt tillgänglig information och antaganden om var produktionen antas ske. Om leverantören har begränsad insyn i kedjan ska den vidta nödvändiga åtgärder för att öka insynen i syfte att kontinuerligt kartlägga leverantörskedjan för att kunna bekräfta riskbilden. En process för att öka spårbarheten i leverantörskedjan utgör därför en naturlig del av rutinen för riskanalys.

Identifiering av risker

En riskanalys baseras både på leverantörens egna kunskaper om verksamheten och leverantörskedjan och på rapporter och analyser från etablerade organisationer och expertorgan. Som exempel kan nämnas rapporter från FN-organ och organisationer som Amnesty International, International Trade Union Confederation, Freedom House och Transparency International.³

Risker kan även identifieras utifrån:

- Sektor/produkt: vissa risker är typiska för en sektor/produktgrupp. Dessa kan till exempel bero på att aktiviteterna i kedjan typiskt sett är enklare och arbetsintensiva yrken, att man agerar på korta ledtider, eller att produkten till exempel innehåller hälso- eller miljöfarliga ämnen. Det är viktigt att beakta kända risker i samtliga led i leverantörskedjan.
- Om företaget är verksamt i eller köper in varor/tjänster från så kallade högriskländer eller högriskregioner: produktion i högriskländer eller högriskregioner ökar sannolikheten för att risker kan förekomma. Det är ofta faktorer såsom styrning, sociala förhållanden eller exempelvis kriminalitet, lagar och korruption som bidrar till ökad risk. Om förekomsten

³ För ytterligare förslag på rapporter och källor att använda sig av i arbetet att identifiera risker, se bilaga 3 i <https://byggvarubedomningen.se/globalassets/social-hallbarhet/information-om-sjalvskattningssenk.pdf>

av migrantarbetare är hög i ett land så kan till exempel risken för låga löner, barnarbete, slavarbete och diskriminering öka.

- **Affärsmodell:** ett företags affärsmodell kan också öka riskerna i leverantörskedjan. Om ett företag till exempel har många olika produktgrupper och om dessa byts ut ofta (t.ex. säsonger per år) kan detta ha negativ påverkan i leverantörskedjan. Detta blir särskilt aktuellt för grossister och återförsäljare men kan även vara relevant för tillverkare.
- **Inköpsmodell:** även inköpsmodellen kan bidra till ett företags påverkan och dess möjlighet att identifiera och hantera risker i leverantörskedjan. Ett företag som till exempel har en väldigt bred leverantörsbas, ofta byter ut leverantörer, gör indirekta inköp (dvs. köper in via agenter), har korta beställningstider, eller handlar från många olika länder löper högre risk för påverkan.

En intressentdialog är också central för riskanalysen och processen bör bygga på intern och oberoende extern expertis samt innefatta samråd om konkreta risker med personer, deras ställföreträdare och grupper som kan komma att drabbas. Det är viktigt att säkerställa att alla typer av risker fångas in i riskanalysen vilket kräver dialog med olika typer av intressenter samt informationsinhämtning från olika typer av källor. En riskanalys för korruptionsrisker kommer att kräva andra informationskällor än exempelvis en riskanalys över miljörisker. För att kunna identifiera risker för avvikelser från de grundläggande villkoren är det även viktigt att leverantören har god kännedom om nationell lagstiftning som rör dessa.

Prioritering av risker

Företag bör i möjligaste mån arbeta med samtliga risker, men efter att en riskanalys har genomförts kan leverantören behöva prioritera vilka risker som måste hanteras först då det inte alltid är möjligt att hantera alla samtidigt. Prioriteringen ska göras utifrån allvarlighetsgraden för den potentiella negativa påverkan. Ju allvarligare den negativa påverkan på de grundläggande villkoren är, desto högre prioritet bör leverantören ge frågan. För bedömningen av vad som är en allvarlig negativ påverkan ska man beakta skala (hur pass allvarlig effekten är), omfattning (antalet individer som drabbas) och om den är av oåterkallelig karaktär (möjligheten att återställa situationen och kompensera de drabbade). Det vill säga, en påverkan som är tillfällig, drabbar få, och enkelt kan återställas är inte lika allvarlig som en påverkan som drabbar människor permanent, drabbar fler människor eller inte går att återställa, till exempel dödsfall eller permanent skada.

Vid prioriteringen kan leverantören också ta hänsyn till särskilt utsatta grupper såsom barn, kvinnor, etniska grupper eller ursprungsbefolkningar. Leverantören bör dessutom ta hänsyn till påverkan i hela leverantörskedjan med fokus på de mest allvarliga riskerna. Denna process bör också bygga på intern och/eller oberoende extern expertis och innefatta meningsfulla samråd med grupper och andra relevanta personer som kan komma att drabbas.

Läs mer

- FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter (princip 17, 18, 21, & 24)
- OECD Due Diligence guidance for Responsible Business Conduct
- Assessing Human Rights Impacts
- Fighting Corruption in the Supply Chain Good Practice Guidelines on Conducting Third Party Due diligence (Partnering Against Corruption Initiative)

- ICC anti-korruption – due diligence på externa aktörer: en guide för små- och medelstora företag

5. Uppföljning av efterlevnad

Leverantören ska ha antagit rutiner för att regelbundet följa upp efterlevnad av de grundläggande villkoren.	
Syfte:	Syftet med att begära att leverantören har rutiner för uppföljning är att säkerställa att leverantören, som en del i sitt riskhanteringsarbete, kontrollerar att de grundläggande villkoren faktiskt efterlevs i leverantörskedjan. Dessutom ger det Byggvarubedömningen och dess medlemmar kunskap om att de åtgärder som leverantören vidtar för att förebygga avvikelser har önskad effekt.
För att uppfylla bedömningskriterierna för uppföljning av efterlevnad ska leverantören:	<ol style="list-style-type: none"> 1. redogöra för vilka aktiviteter som har vidtagits för att identifierade risker i den egna verksamheten och i produktens leverantörskedja, 2. redogöra för hur systematisk uppföljning av att de grundläggande villkoren efterlevs i den egna verksamheten och i leverantörskedjan, exempelvis hur urvalet sker av vilka leverantörer och underleverantörer som följs upp med hänsyn till de identifierade riskerna.
Dokument att bifoga till leverantörens svar:	<ul style="list-style-type: none"> • Om risker har identifierats (redogörs i fråga 4.4), bifoga dokumentation som visar planerade och/eller utförda uppföljningsaktiviteter i den aktuella leverantörskedjan.

Vägledning

Krav på uppföljning är nödvändigt för att säkerställa att leverantören hanterar sina risker för avvikelser från de grundläggande villkoren på ett effektivt sätt, och vidtar eventuella åtgärder för att kunna arbeta mot ständiga förbättringar. Uppföljningen bör utgå från riskanalysen och särskilt rikta in sig på allvarliga risker och risker som påverkar personer som tillhör grupper som är särskilt sårbara eller som löper en förhöjd risk att bli påverkade.

Det kan i vissa fall vara svårt för leverantören att utvärdera underleverantörer i kedjan – till exempel vid råmaterialen – på grund av bristande insyn och inflytande. Detta minskar dock inte leverantörens ansvar för att hantera risker i olika led i kedjan. Leverantören ska i dessa situationer vidta lämpliga åtgärder för att utifrån sina förutsättningar övervaka och hantera riskerna. Samverkan med andra organisationer och gemensamma branschinitiativ är ett sätt att åstadkomma detta, och är allt vanligare för att hantera gemensamma utmaningar i leverantörskedjor.

Metod för uppföljning

Uppföljningen kan ske på olika sätt, exempelvis genom självskattningsenkäter, egna eller tredjepartsrevisioner eller klagomålsmekanismer. Även insatser som bygger upp underleverantörernas kapacitet kan vara en del av uppföljningen, till exempel genom utbildning. Om delar av leverantörskedjan har granskats inom ramen för någon gällande social standard, till

exempel SA8000 eller Responsible Business Alliance (RBA), kan dessa också utgöra del av uppföljningen. Metoden för uppföljning kan variera beroende på risken, leverantören i fråga och varorna eller tjänsterna. Däremot är det avgörande att åtgärder kopplas direkt till den identifierade risken, och inte är generella åtgärder för att stärka leverantörens hållbarhetsprofil. Åtgärder kan exempelvis vara att begära in information från underleverantörer om hur riskerna har hanterats, genomföra på platsrevisioner för att verifiera efterlevnaden, genomföra utbildningsinsatser för att öka medvetenheten hos underleverantörer, upprätta klagomålsmekanismer, renovera fabrikslokaler, inhandla skyddsutrustning m.m.

Revisioner

Revisioner är en vanlig metod för uppföljning som kan ge leverantören resultat som är jämförbara över tid eller med land- och branschgenomsnitt. Revisionerna kan vara utförda av leverantören i egen regi eller genom en tredje part. Beroende på vilket led i leverantörskedjan som revideras kan revisionen se olika ut. När en underleverantör revideras som är grossist i ett land med låg risk för avvikelser från de grundläggande villkoren, är det mer relevant att granska grossistens rutiner och processer för vidareförmedling av kraven och kontroll av efterlevnad. Om det däremot är en revision av fabriken där varan tillverkas behöver en på plats-revision genomföras. En på plats-revision består i regel av tre steg:

- 1) granskning av dokumentation
- 2) intervjuer med ledning och anställda och
- 3) inspektion av arbetsplatsen och eventuella boendetrymmen.

En revisionsrapport presenterar sedan resultatet av dessa tre steg, redogör för avvikelser och presenterar förslag till åtgärder. En mindre leverantör kan ha mer begränsade möjligheter att genomföra egna revisioner, men de kanske har ett större företag som underleverantör som genomför egna revisioner. Leverantören kan då till exempel granska deras revisionsrapporter som ett led i sin egen uppföljning.

Klagomålsmekanismer

Utöver uppföljning i form av självskattningsenkäter och revisioner är klagomålsmekanismer en viktig kanal för inhämtande av information om hur de grundläggande villkoren efterlevs. Valfungerande klagomålsmekanismer kan ge leverantören kontinuerlig information om potentiella avvikelser som ibland kan vara svåra att upptäcka vid revisioner och ger även en möjlighet till att rapportera överträdelser. En av grundstenarna i FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter handlar om att de som anser att deras rättigheter kränkts ska ha rätt att få detta prövat och åtgärdat.

Det är vanligt att större företag bygger upp egna klagomålsmekanismer där anställda eller andra intressenter ska kunna uppmärksamma företaget på att det har skett en avvikelse från de grundläggande villkoren. Dessa är dock inte alltid så valfungerande eftersom de ofta använder telefonnummer eller e-postadresser långt från tillverkningslandet. Ofta kan det fungera bättre att bygga upp sådana instanser i samarbete med lokala organisationer som har en kanal till de anställda och till lokalbefolkningen. Detta är också ett område där det är lämpligt att samverka med andra företag eller aktörer.

Läs mer

- FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter (princip 20 & 21)

- OECD Due Diligence guidance for Responsible Business Conduct
- ICC anti-korruption – due diligence på externa aktörer: en guide för små- och medelstora företag

6. Hantering av avvikelser

Leverantören ska ha antagit rutiner för att omedelbart vidta åtgärder för att förhindra och begränsa avvikelser från de grundläggande villkoren, samt för att vidta rättelse vid identifierade avvikelser.	
Syfte:	Syftet med att begära att leverantören har rutiner för avvikelshantering är att säkerställa att den har interna processer för att omedelbart kunna hantera eventuella avvikelser från de grundläggande villkoren som verksamheten orsakat eller bidragit till. Rutinerna ska även säkerställa att leverantören medverkar till att gottgöra de personer som har drabbats negativt av avvikelsen, om det är lämpligt.
För att uppfylla bedömningskriterierna för hantering av avvikelser ska leverantören:	<ol style="list-style-type: none"> 1. redogöra för om några avvikelser avseende de grundläggande villkorens efterlevnad har inträffat de senaste tre åren, och i så fall redogöra för hur dessa avvikelser har hanterats, 2. redogöra för hur systematisk avvikelshantering sker i den egna verksamheten och i leverantörskedjan med hänsyn till avvikelsens art och allvarlighetsgrad.

Vägledning

Om framställningen av en produkt eller dess relaterade tjänst sker i högriskländer och högriskbranscher är det sannolikt att uppföljningen kommer att leda till att avvikelser upptäcks. Att avvikelser upptäcks innebär emellertid också att de kan åtgärdas. Leverantören ska kunna redogöra för konkreta åtgärder kopplade till den upptäckta avvikelsen och en tidplan för åtgärderna. Det är viktigt att poängtera att i vissa länder kommer avvikelser att ske till följd av nationell lagstiftning. I Kina är exempelvis fackföreningarna kontrollerade av staten, vilket innebär att ILO:s kärnkonventioner 87 och 98 inte respekteras där. Det är inte rimligt att kräva att leverantörer ska bryta mot nationell lagstiftning, utan i stället krävs det särskilda insatser i sådana situationer. Trots förbud mot fria fackföreningar i Kina så är det exempelvis möjligt för anställda på en fabrik att välja lokala representanter. Det är också möjligt att föra en dialog mellan anställda och ledning. I en sådan situation krävs det att leverantören arbetar mer aktivt med dessa frågor i sin leverantörskedja som ett led i avvikelshantering.

Identifiering av orsaken till avvikelsen

För att förhindra att avvikelser upprepas är det viktigt att genomföra så kallade grundorsaksanalyser. Det innebär att ta reda på vad som är orsaken till att en avvikelse sker för att kunna sätta in effektiva åtgärder. Som exempel kan nämnas olaglig övertid. För att åtgärda en sådan avvikelse räcker det inte enbart med att konstatera att anställda arbetar övertid som överstiger nationella eller internationella bestämmelser och att kräva att detta upphör. Det är också nödvändigt att ta reda på vad som är orsaken till att anställda gör detta. Är de tvingade av

ledningen? Väljer de själva att arbeta övertid på grund av låga löner? Eller kan det finnas andra orsaker? På så sätt kan roten till problemet angripas för att få en långsiktig lösning. Annars är risken att samma avvikelser identifieras år efter år utan någon verklig förbättring.

Lämpliga åtgärder

FN:s vägledande principer skiljer på företags möjligheter att påverka avvikelserna beroende på om företaget är orsakande, bidragande eller står i samband med en avvikelse. Att avgöra företagets koppling till en avvikelse kan vara en svår uppgift, men det är en viktig del i leverantörens arbete för att fastställa förväntningar på åtgärder. Vanligast är att ett företag kan anses vara orsakande till avvikelser i de egna verksamheterna, och vara bidragande till avvikelser som sker i leverantörskedjan. För att ett företag ska anses vara orsakande ska det finnas ett tydligt orsakssamband mellan verksamheten, produkterna och avvikelserna, dvs. avvikelserna har direkt vållats genom företagets egen verksamhet. När en leverantörs verksamhet orsakar eller kan orsaka en avvikelse från de grundläggande villkoren bör leverantören omedelbart vidta åtgärder samt om nödvändigt upphöra med aktiviteten för att förhindra avvikelserna. När en leverantörs verksamhet bidrar eller kan bidra till avvikelser bör denna vidta åtgärder för att upphöra med aktiviteten för att förhindra avvikelserna och använda sitt inflytande till att begränsa ytterligare påverkan. När en leverantör inte själv har orsakat eller bidragit till en negativ påverkan, men ändå står i samband med en verksamhet där en avvikelse har upptäckts, är situationen mer invecklad. Då påverkas bedömningen av vilken åtgärd som är lämplig av två saker: hur allvarlig avvikelserna är samt leverantörens inflytande över den berörda verksamheten. Leverantören har även i detta läge ett ansvar att ta på sig en roll i att avhjälpa situationen, men måste inte på egen hand åtgärda avvikelserna. Leverantörer har således ett ansvar att åtgärda och gottgöra för avvikelser oavsett om de är orsakande, bidragande eller står i samband med den. Vilka åtgärder som är lämpliga att vidta kan däremot skilja sig mellan de olika scenarierna.

Tidplan för hantering av avvikelser

Åtgärder för att komma till rätta med en avvikelse ska ha en tidplan för när de senast ska vara genomförda samt för när en uppföljning kommer att ske för att verifiera detta. Allvarlighetsgraden på avvikelserna är avgörande för tidsramarna för genomförandet av åtgärderna. Rör det sig om exempelvis livshotande fara till följd av bristande säkerhetsanordningar behöver rättelse vidtas omedelbart innan utrustningen kan tas i bruk igen. Är avvikelserna av en mer processartad natur, exempelvis om en underleverantör saknar en policy för att förhindra barnarbete, kommer tidsramen att vara längre. Exakta tidsramar måste avgöras från fall till fall. Åtgärder och tidplan ska vara tydligt dokumenterade och kommunicerade till den berörda parten. Styrkande dokumentation är exempelvis revisionsrapporter där det framgår avvikelser, tidplan, att den berörda parten som ska genomföra åtgärderna åtar sig att göra detta inom utsatt tid, samt vem inom organisationen som ansvarar för att så sker.

Hävning av avtal med underleverantörer

När leverantörer upptäcker avvikelser i leverantörskedjan bör de i första hand försöka åtgärda avvikelserna i samarbete med leverantörer och underleverantörer. Att säga upp avtal med leverantörer eller att kräva att leverantörer säger upp avtal med underleverantörer gynnar sällan de som påverkats av avvikelserna, eftersom inflytandet minskar utan ett kontraktsförhållande. Att bryta ett kontrakt kan ändå i vissa fall vara nödvändig till exempel när leverantörer eller underleverantörer inte agerar enlighet med åtgärdsplanen och de överenskomna tidsramarna.

Läs mer

- FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter (princip 22)
- OECD Due Diligence guidance for Responsible Business Conduct